

PLATON: DRŽAVA
(DEFINICIJA PRAVICE)

1. KAZALO

1.KAZALO.....	2
2.UVOD.....	3
2.1 TEZA.....	3
2.2 KLJUČNI OBRAVNAVANI POJMI.....	3
2.3 PREDSTAVITEV AVTORJA.....	3
3. DRŽAVA.....	4
3.1 PRVA KNJIGA.....	4
3.2 DRUGA KNJIGA.....	4
3.3 TRETJA KNJIGA.....	6
3.4 ČETRТА KNJIGA.....	6
3.5 SKICA 1.....	7
3.6 SKICA 2.....	7
4. ZAKLJUČEK.....	8
5. SINTETIČNI MISELNI VZOREC.....	10
6. SLOVAR TUJK.....	11
7. VIRI.....	11

2. UVOD

2.1 TEZA

Država je geografsko področje in neodvisna politična enota s svojo lastno vladavino, zakoni, pogosto tudi z ustavo, policijo, oboroženimi silami, davčnimi pravili in prebivalstvom.

Beseda »država« ima 2 pomena:

1. organizirana politična skupnost, ki ima na prostorsko omejenem ozemlju suvereno oblast
2. politična sila, ki predstavlja, vodi, upravlja to skupnost

Predvodevam, da bom v knjigi prebiral o načelih in zakonih, ki naj bi vladali v državi in pa tudi o tem, kakšni morajo biti vladarji, da bi uspešno vodili to državo, predvsem pa prebivalce le te.

Država (grško Πολιτεία; Politeia) je tudi najdaljši Platonov sokratski dialog, napisan okoli leta 360 pr. n. št., ki predstavlja eno najpomembnejših del v zgodovini filozofije. Glavna tema Države je vprašanje o pravičnosti.

2.2 KLJUČNI OBRAVNAVANI POJMI

Kot najdaljše njegovo delo se v njem odpirajo in razrešujejo številna vprašanja. Med ključnimi obravnavanimi pojmi so tako: pravičnost (pravičnost posameznika in polis), državna, politična in družbena ureditev, spoznanje kreposti, ...

2.3 PREDSTAVITEV AVTORJA

Platon se je rodil leta 428 oz. 427 pr. n. št. v Atenah v premožni aristokratski družini. Že v mladosti je bil poznan po svojih sposobnostih in učenju, tako da so ga razglasili za Apolonovega sina. Imel je klasično atensko vzgojo, ki je temeljila na vzgoji telesa in razuma. Sprva je bil znan kot sposoben športnik, saj je zmagal na nekaj večjih tekmovanjih. Pozneje se je posvetil umetnosti, predvsem pisanju tragedij in komedij.

Toda ob srečanju s Sokratom je odkril novo življenjsko poslanstvo: odkril je svojo filozofsko sposobnost, s čimer se je vpisal v zgodovino človeštva kot filozof, ki je odprl več filozofskih vprašanj kot kateri koli drugi in hkrati podal odgovore na večino le-teh. S Sokratom je ostal vse do njegove obsodbe in usmrnitve. Sprva se je zatekel v Megaro, potem pa je dvanajst let preživel v Veliki Grčiji, Egiptu in Kireni, kjer je prišel pod vpliv različnih filozofskih gibanj (npr. pitagorejcev, Anaksagora, Parmenid ...), ki so nato pomembno vplivali na razvoj njegove filozofije.

V starosti 40 let se je vrnil v Atene, kjer je leta 387 pr. n. št. ustanovil Akademijo kot eno prvih organiziranih šol zahodne civilizacije, v sklopu katere je razvijal filozofijo in hkrati vzgajal bodoče rodove filozofov. Akademija ga je tudi zadržala v Atenah, kjer je dočakal smrt.

3. DRŽAVA

Knjiga je napisana kot dialog, v katerem sodelujejo:

- Sokrat,
- Kefal,
- Polemarh (Kefalov sin),
- Trazimah (sofist¹),
- Glavkon in Adejmant (Platonova brata).

Vsebinsko je knjiga razdeljena na 10 knjig, ki se potem naprej delijo še na več delov. Jaz sem se odločil, da bom prebral prve 4.

3.1 PRVA KNJIGA

V prvi knjigi Države, Sokrat in njegovi sogovorniki razpravljajo o pomenu »pravičnosti«. Nekaj definicij te besede je podanih. Stari Kefal poda prvo: »odkritost in vračanje prejetega.« Seveda, pa to trditev Polemarh nekoliko spremeni in pravi: »Pravično je, vsakomur vračati to, kar mu dolgujemo.« Sokrat pa pravi, če smo nato sovražnikom enako dolžni kakor prijateljem. V pogovor poseže sofist Trazimah, ki se ne strinja z Sokratovo ironijo, ter postavi trditev: »pravica je tisto, kar koristi močnejšemu«. To naj bi v državi pomenilo, da »pravica ni nič drugega, kot korist obstoječe vladavine«. Trazimah svojo trditev zagovarja z mislijo, da je krivičnost boljša kot pravičnost za politike. Sokrat pa trdi, da ne moremo presoditi, ali je krivično življenje boljše kot pravično, če se prej ne seznanimo s tem, kaj je pravičnost.

3.2 DRUGA KNJIGA

V njej Glavkon in Adeimant najprej podata nekakšno genealogijo² pravičnosti. Običajno ljudje mislijo, da je delati krivico dobro. Ampak je trpeti krivico takšno hudo, da ljudi privede do vzpostavitve zakonov in pogodb, ki so osnova pravice. V splošnem nihče ni hote pravičen. Pravičnost je umetna prisila, ki močne veže, slabotne pa varuje. Če bi pravičnemu in krivičnemu dali s pomočjo prstana, ki bi ju napravil nevidna, kar največjo moč, da delata kar hočeta, tedaj se

pravičen človek ne bo pokazal za boljšega kakor krivičen. Adeimant poudarja, da mladini vzgojitelji obetajo nagrado za pravičnost, bodisi v tem življenju ali pa v Hadu.

Sokrat opre novo razsežnost proučevanja s tem, da pozornost prenese od razprave o pravičnem človeku k razpravi o pravičnosti v državi («pravičnost zadeva prav tako posameznika kot vso državo»), kjer je pravičnost izpisana z večjimi črkami kakor v človeku kot posamezniku. Če bomo opazovali nastanek države, bomo ob tem ugedali tudi pravičnost.

Država nastane, ker noben človek ni samozadosten, temveč ima vsakdo take in drugačne potrebe. Življenje in ekonomske potrebe si ljudje lahko oskrbijo le v skupnosti. Takšno »najnujnejšo« državo, ki bi se omejevala le na zadovoljevanje osnovnih potreb, Platon ironično imenuje »državo prašičev«, saj v njej ni mogoče opaziti pravičnosti. V državi je treba omogočiti več bogastva in udobja, za kar je potrebnih več najrazličnejših dejavnosti in obrti. Tako pridemo do »razkošne države«, ki pa je v primerjavi z začetno zdravo nekakšna »vročična država«. Povečana država se mora tudi ozemeljsko širiti, zato pride do vojne, vojaške naloge pa zahtevajo poleg poljedelcev in obrtnikov, ki so sestavljali ljudstvo prve države, še nov stan čuvarjev, saj en človek ne more dobro opravljati več različnih del. Razvita država mora imeti stan čuvarjev ali varuhov, ki niso samo vojaki, saj opravljajo tudi javne funkcije uprave in policije. Da bi država prišla do dobrih in najboljših čuvarjev, mora vzpostaviti sestav vzgoje in izobraževanja, kultiviranja in civiliziranja. Da bi bilo izobraževanje kar najuspešnejše, ga morajo biti deležni predvsem najbolj nadarjeni ljudje. Izobraževanje mora biti celovito, to pomeni, da mora zajemati tako telo kakor dušo. Tako dobimo dve področji vzgoje: telesna vzgoja ter znanstveno in umetniško izobraževanje.

Umetniška vzgoja («muzična vzgoja») poleg glasbe in plesa vsebuje tudi vzgojo preko pravljic in mitov in znanosti. Ker besede oblikujejo duše gojencev, je potrebno nadzorstvo nad literaturo. V mitih je polno pripovedi o bogovih, ki so nesprejemljive. Tako Platon poda »osnove teologije³« oz. »očrte govora o bogu oz. bogovih«, ki izhajajo iz dveh faz:

- Bog je po svoji biti dober in vzrok dobrega;
- Bog je enostaven in resničen tako v dejanjih kakor v besedah.

Takim uvidom pa ne ustreza velik del grškega pesništva in mitologije, ki jo je zato treba prečrtati. Tako smo v Državi priča velikemu Platonovemu napadu na grško umetnost, še posebej pa na književnost.

3.3 TRETJA KNJIGA

Platon nadaljuje z razlaganjem umetniške vzgoje. Prvi pogled le te je ta, da si bodo državljani bodoče države pridobili kreposti, poštenosti in hrabrosti.

Če nam Platonova teologija pove, kako je treba oblikovati mite, se seveda vprašamo, kako pa naj govorimo o ljudeh. Na to vprašanje ne moremo odgovoriti, če ne vemo, kaj je pravičnost.

Platon pa pesništva ne obravnava samo z vsebinskega vidika temveč tudi s formalnega vidika. Pesništvo lahko uporablja tri postopke prikazovanja: pripoved, posnemanje ali preplet in menjavanje obojega. Platon odklanja tista književna dela, ki temeljijo samo na posnemanju, to se pravi dramskega dela. Varuhi, ki naj bodo »tvorci svobode« v državi, se ne smejo ukvarjati s posnemanjem, prav tako jim je prepovedana bodisi žalostna bodisi preveč živahna glasba, ter navdušujoči plesi. Enako skrb in nego kakor duši je treba s telesno vzgojo in zdravilstvom posvečati tudi telesu.

Potem ko je Platon podal »osnove vzgoje in izobraževanja«, razprava preide h kritirijem, ki naj urejajo vzgojo in napredovanje varuhov. Pojavi se namreč vprašanje, kdo izmed čuvajev naj bo »voditelj«. Vladarji naj postanejo tisti, ki so najboljši med čuvaji, drugi pa so njihovi pomočniki. Da bi opravičil razlikovanje ljudi na tri stanove, Platon uvede nekakšno »plemenito laž in prevaro«, da so sicer vsi državljani bratje, toda v posamezne stanove so razvrščeni glede na to, ali je bog njihovi naravi in duši primešal zlato, srebro ali pa železo in baker. Tako v Platonovi državi nastopa napetost med bratstvom oz. enakostjo in hierarhijo³.

3.4 ČETRТА KNJIGA

V nadeljevanju Platon razpravlja o osnovnih krepostih v državi. Vrlina poljedelcev in obrtnikov je zmernost, k značaju čuvajev spada poleg vrline zmernosti še pogum, medtem ko morajo imeti vladarji poleg zmernosti in srčnosti še vrlino modrosti. Kje pa je zdaj pravičnost oz. kaj je pravičnost? Pravičnost je »v tem, da vsakdo opravlja svojo nalogo«, kakršna sledi iz mesta in položaja, ki ga zavzema v skupnosti. Tako bo mogoče ohraniti skladnost teh treh stanov. Trije stanovi v državi pa ustrezajo trem delom duše: razumu, hotenju in želji.

Tako obstaja naslednji paralelizem med dušo, državo in vrlino:

duša	država	vrlina
um	vladarji	modrost
hotenje, srce	čuvaji	hrabrost
želja	kmetje, delavci	zmernost

Pravičnost pa je v tem, da so stvari v redu, pravičnost se nahaja v vsem, s tem da vsakemu delu odkazuje pravilno mesto in ohranja harmonijo celote. Iz tega pa izhaja, da je krivičnost vse, kar vznemirja in moti ta red.

3.5 SKICA 1:

3.6 SKICA 2:

4. ZAKLJUČEK

Platonovo Državo sem bral še kar z zanimanjem, saj je delo kar zanimivo. Sprva nisem mislil tako, toda na koncu sem spremenil mišljenje o njem. Po prebranih štirih knjigah sem prišel, do nekaterih spoznanj, ki so mi bila poprej tuja.

V prvi knjigi misleci razpravljajo o pomenu »pravičnosti«. Beseda sama po sebi ne pomeni veliko, toda važen je njen pomen. Jaz mislim, da so vse trditve po svoje pravilne in, da bi morali iz vseh narediti neko skupno pojmovanje pravice. Menim, da ima vsak človek, pa naj bo še tako »napačen«, prirojen občutek za pravico in nepravico. Pravičnost izhaja iz lastnega občutka vrednosti, ki ga imamo, ko ravnamo »pravilno«. Pravično ravnamo tudi iz strahu pred reakcijo ljudi ob naši nepravičnosti. Pravičen je človek, ki ravna v skladu z določenimi normami, priznanimi načeli ali pa, ki pri presojanju in vrednotenju upošteva resnico, dejstva in ravna v skladu z moralnimi in drugimi priznanimi načeli. To poglavje je bilo pomembno za nadaljnje razumevanje naslednjih poglavij.

V drugi knjigi se malo bolj poglobijo v to kako nastane »pravičnost«. Tudi jaz mislim, da običajno ljudje menijo, da je delati krivico dobro. Saj včasih moramo prav to narediti, da bi dosegli pravico. Prav zaradi tega, ker je trpljenje krivice zelo hudo, je privedlo ljudi do tega, da so naredili zakone. To je pa tudi osnova pravice. Nekateri verniki tudi verujejo, da bodo za doseganje pravice nagrajeni v tem ali v posmrtnem življenju in s tem se tudi jaz strinjam. Na podlagi nepravice dosegamo pravice. Pravičnost v državi se kaže v seveda v zakonih, kot sem že prej omenil. Ti pa so uveljavljanje pravice vseh prebivalcev živečih v njej in je tako ta bolj pomembna od posameznikove. Uveljavljanje pravice prebivalcev pa ne more biti krito v popolnosti, kajti nemogoče je biti pravičen do vseh.

Strinjam se s Platonom, ko pravi, da država nastane, ker ima vsak človek drugačne potrebe in, da je država nepravilna, če zadovoljuje le osnovne potrebe prebivalstva. Živeti je treba v »raskošni državi«, ki ima omogočene vse pogoje za obstoj. Država se pa stalno širi in raste, tako da prihaja do vojn in spopadov med sosednjimi državami in za to potrebujemo poleg delavskega sloja še red ljudi, ki bo branil državo, vpostavljal mir v njej ter se tudi boril za nekatera načela, ki jih ta država hoče uveljavljati. Ker pa to ne more bit delavski sloj ljudi, ker težko človek opravlja več različnih del je ta naloga dodeljena »čuvarjem«, kot jim to pravi Platon. To je v sodobni državi policija in vojska ali pa druge državne službe za varnost. Da bi pa država prišla do kar najboljših »čuvarjev«, jih mora pa

tudi ustrezno izobraziti in usposobiti za to delo. Tukaj pa stopijo v vlogo izobraževalne ustanove, ki jih za to pripravijo. Seveda pa ne more kar vsak opravljati tega poklica. Ljudje zato morajo biti skrbno izbrani. Da bi dosegli popolno usposobitev ljudi, ki naj bi varovali državo, pa jim moramo nuditi fizično in psihično popolno pripravljenost. Fizično trenirajo telo, da bo pripravljeno za to vlogo, psihično pa »trenirajo možgane«. Ljudje se s pomočjo umetniške vzgoje razvijajo navznoter.

Ne zdi se mi prav, da je treba prečrtati dele v književnosti, ki nasprotujejo načinu, kako želimo vzgajati ljudi, ampak bi bilo bolje učence izobraziti v celoti in jim nato dati možnost, da sami presodijo in ovrednotijo različna mnenja in zavzamejo različna stališča.

Strinjam se tudi v opisu boga, ko pravi, da je »bog dober in izvor dobrega«.

Čuvarji naj bi bili v državi »tvorci svobode«, čeprav to vsem ni mogoče omogočiti. Ne strinjam se s Platonom ko pravi, da jim ni dovoljeno veseliti se, kajti tudi oni so ljudje in vsak človek bi moral imeti pravico do veselja. Enako skrb kot jo naj bi imeli za dušo, bi morali imeti tudi za telo. O kriterijih, ki naj bi določali kdo bo »voditelj«, se strinjam da bi to moral biti najboljši izmed čuvajev. Tako tudi Platon razdeli družbo na tri stanove. Smešen pa se mi zdi vzrok razlikovanja ljudi na te tri stanove, ki temelji na primesih kovin naše osebnosti. Tako je tudi naredil hierarhijo v državi. Vsak naj bi imel svoj položaj v državi. Vsi stanovi v državi morajo opravljati svoje naloge, saj le tako lahko država obstaja in deluje normalno. Vrline naj bi se s položajem v državi stopnjevale. Naprimer: čuvarji, bi morali imeti vrline delavcev (zmernost) in pa še pogum, vladarji pa poleg vrlin čuvarjev še modrost. Seveda bi to moralo biti tako, vendar se mi danes večkrat zdi, da prav nekateri voditelji nimajo nekaterih osnovnih vrednot. Mislim, da je pravičnost kaže v državi tako, da vsak opravlja svoje delo in vsi delujejo kot eno, v neki harmoniji.

Mislim, da je Platon v tem delu Države, ki sem ga jaz prebral, hotel priti do razrešitve vprašanja: Ali je vedno biti boljše pravičen kot nepravičen? Mislim, da je odgovor, da bi morali vsi težiti k pravičnosti, včasih moramo pa biti tudi nepravični, da bi nato bili pravični. S pomočjo tega referata menim, da sem prišel do novih spoznanj o pomenu pravičnosti in v tem kako se kaže.

5. SINTETIČNI MISELNI VZOREC

6. SLOVAR TUJK

- **Sofist**¹ -a m (î):
 1. pristaš starogrške filozofske smeri, ki temelji na senzualizmu in spoznavnem relativizmu: sofist Protagora; ideje, metode sofistov
 2. slabš. kdor dokazuje, razglašča navidezne resnice, namerno zavajajoče trditve: ne bodi tak sofist ♪
- **Genealogija**² -e ž (î)

izvor, razvoj rodu: dognati pisateljevo genealogijo; pren. genealogija spoznavne teorije // veda o tem, rodoslovje ♪
- **Hierarhija**³ -e ž (î)

razvrstitev po položaju, funkcijah, pomembnosti: hierarhija v politiki, vojski / hierarhija jezikov; hierarhija vrednot / razporediti po hierarhiji // visoki dostojanstveniki, zlasti cerkveni: verniki in hierarhija; v navzočnosti uradniške hierarhije ♪

7. VIRI

Literarni

Platon, Država, Založba Mihelač, Ljubljana 1995

Jože Žlahtič, Izbor filozofskih besedil, Ljubljana 2001/2002

Elektronski

<http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>

<http://sl.wikipedia.org>

<http://www.iep.utm.edu/p/plato.htm>

<http://www.iep.utm.edu/p/platopol.htm>

<http://plato.stanford.edu/entries/plato-ethics-politics/>